

SOUČASNÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A POSTAVENÍ ROSTLINNÉ VÝROBY

Prof. Ing. Václav Vaněk, CSc.

Doc. Ing. Jiří Balík, CSc.

Ing. Pavel Tlustoš, CSc.

Katedra agrochemie a výživy rostlin AF, Vysoká škola
zemědělská Praha

Čtvrté zamyšlení nad rostlinnou výrobou se koná tak jako obvykle v předvánočním období. Při pohledu na naše obchody s potravinami bychom mohli být spokojeni. Výrazně se zlepšila pestrost nabídky a kvalita produktů. Většina spotřebitelů také pochopila, že naše potraviny a potravinářské výrobky jsou mnohdy lepší než často nabízené a proklamované zahraniční. Při celkovém pohledu však není pro nás lichotivé, kolik prostředků vydá řadový občan za potraviny a dále to, že se výrazně snížila spotřeba některých základních potravin v důsledku vysokých cen. Z těchto důvodů je také značně kriticky hodnocena zemědělská politika. Velká část občanů také pochopila, že na nárůstu cen potravin se nejvíce podílejí obchod a zpracovatelé.

Produkce zemědělských výrobků a potravin je na Zemi nerovnoměrná. Ve vyspělých zemích je potravin dostatek až přebytek a naopak v rozvojových a chudých zemích je nejen nedostatek potravin, ale i prostředků na jejich nákup. Z celosvětového hlediska asi 1/3 lidstva hladoví a odhady FAO pro zajištění výživy lidstva uvažují o nutnosti 50 % zvýšení zemědělské produkce do roku 2000 a do roku 2050 o dalších 100 %.

Pro nás je důležitý pohled z hlediska Evropy a EU. Je zcela evidentní, že je zde přebytek zemědělských produktů, který se musí promítnout:

- tlakem na domácí výrobce na omezení výroby a snížení příjmů farmářů v EU,
- výrazným tlakem na export přebytků do ostatních zemí.

Podíváme-li se na vývoj vzájemného exportu a importu, je podle podkladů EU (Nallet a Stolck 1994) dosavadní vývoj pro nás velmi nepříznivý (tab. 1).

Tab. 1

Vzájemný obchod zemědělských a potravinářských produktů (1988 = 100 %)		
Česká republika		Evropská Unie
100	1988	100
103	1990	137
289	1992	178
324	1993 *	148

* za 11 měsíců (leden až listopad 1993)

Mnohdy zjednodušené, až naivní představy o pomoci a spolupráci vedly k otevření našeho trhu a k výraznému nárůstu dovozu značně dotovaných produktů k nám. Tím se značně zhoršila situace naší prvovýroby, ale i zpracovatelů. I když byla situace mnohdy kritizována jako protekcionistická, mnoho se doposud nezměnilo. Důležité je ale pochopení situace a opatrnější postup s regulací trhu u nás v poslední době.

Velmi závažnou je otázka, jaký podíl výroby budeme v případě vstupu do EU zajišťovat. Vzhledem k běžně používanému indexnímu systému je výraznější pokles produkce nežádoucí. V současné době se připravují materiály pro zemědělskou politiku příštích let. Jsou zvažovány různé možnosti pro zajištění konkurenceschopnosti našeho zemědělství, hlavně pro období vstupu do EU. Je však třeba uvědomit skutečnost, že je zapotřebí hledat opatření již pro současnost. Nelze jen suše konstatovat, že našemu zemědělství chybí kapitál - nejsou prostředky na obnovu a modernizaci techniky, nákup oběžných prostředků apod. Vždyť větší část produkce se vytváří z rezerv na úkor podstaty a tím se značně snižuje postavení našeho zemědělství vůči vyspělým zemím.

Je pochopitelné, že v zemích EU musí řešit problémy vlastního zemědělství. Není naším cílem přizpůsobit se dotační politice EU. Jak je patrné z tab. 2, není ani možné počítat pro všechny s podobnou dotací jako EU. Ze tří uvažovaných variant žádná zatím nepočítá se snížením příspěvků pro současnou EU-12. Při úvaze stejných dotací pro všechny země (var. 3) by pro země střední Evropy připadalo více než 8 x více prostředků než v roce 1992 a v absolutní hodnotě by se přiblížily prostředkům EU.

Tab. 2

Dotace pro zemědělství v mld. ECU (Williams 1994)			
Země	Varianta 1	Varianta 2	Varianta 3
	Stav 1992	50 % EU	100 % EU
EU - 12	32,00	32,00	32,00
Ex - NDR	0,91	6,78	8,52
Visegrad	3,67	17,60	30,90
EFTA	1,64	1,64	1,64
Balkánské země	1,49	5,75	10,87
Baltické země	4,76	9,00	13,41
Celkem	44,47	72,77	97,34

Do budoucna bude stále více zdůrazňována:

- kvalita produkce,
- šetrné hospodaření v krajině a ochrana životního prostředí.

Znamená to nastoupit opět cestu specializace a koncentrace výroby - lze předpokládat poptávku po větších sériích kvalitních produktů, ale i drobných sérií výrobků pro speciální určení.

S ohledem na konkurenceschopnost je naprosto zřejmé, že bude nutné používat přiměřenou intenzitu výroby, zajištěnou ne- zbytnými vstupy do výroby. Pochopitelně budou omezovány ty postupy a technologie, které narušují životní prostředí a nejsou v souladu s přirozenými podmínkami života zvířat.

Z těchto hledisek přistupujeme i k výzkumnému zaměření fakulty. Na úseku rostlinné výroby je naše úsilí soustředěno do čtyř oblastí:

- restrukturalizace a efektivnost podniků,
- kvalita produkce a prostředí,
- péče o půdu a půdní úrodnost,
- využití metod molekulární genetiky.

Tyto aspekty jsou také plně zdůrazňovány ve výuce.

Hodně se diskutuje o specifických zvláštích zemědělství. Není pochyb o biologickém základu, dlouhodobém oběhu kapitálu a také o nevýrobních funkcích. Málo se zdůrazňuje, ale v širokém rozsahu se uplatňuje setrvačnost produkce, která je dána především půdní úrodností. Již delší dobu poukazujeme na skutečnost, že naše zemědělství žije z podstaty, výstupy jsou vyšší než vstupy a pokud budeme takto pokračovat, lze očekávat výrazný pokles produkce.

Stav na úseku výživy rostlin a hnojení byl dokumentován porovnáním odběru živin s jejich přísunem do půdy (graf 1 a 2). Je zřejmé, že u všech živin je jejich odběr vyšší než úhrada.

Jak vyplývá z grafů 3 - 6 (sestaveno z údajů Nerada a Mazance 1994), nastal v období let 1990 a 1993 posun v zásobě přijatelného P i K, zvláště v některých oblastech. Podobně grafy 7 a 8 (Chochola 1994) signalizují výrazný pokles přijatelného N, P a K na řepných polích. Je třeba plně souhlasit s názorem Chocholy (1994), že nízké hnojení v předešlých ročnících byla půjčka, kterou musíme jednou začít splácet. Čím dříve tomu bude, tím lépe a splátky budou nižší.

Poznámka: **Literatura u autorů.**